

es saia

D'ALGAIDA

nº 60

Desembre de 1.985

preu: 80 ptes.

S'ACOSTA NADAL I, EN LLOC DE
LA TRADICIONAL ESTAMPA DEL BET-
LEM, VOS OFERIM AQUESTA IMATGE
DE LA SIBIL.LA DESCABELLADA,
VOLTADA DE FLAMARADES, BRANDANT
UNA ESPASA ESMOLADA I ESFEREÏ-
DORA. "LO JORN DEL JUDICI...".
PERÒ, MALGRAT LA SEVA ACTITUD
BEL.LICOSA I AGRESSIVA, LA SEVA
EMBAIXADA NO ÉS DE GUERRA, SINÓ
DE PAU I ALEGRIA.

BONES FESTES DE NADAL I CAP
D'ANY PER A TOTS!

Editorial

Segurament molts haureu sentit contar aquell pas de dos amics que es troben pel carrer; un d'ells havia anat el dia abans al teatre i l'altre li pregunta quina funció havia vist. "S'obrien unes cortines vermelles molt grosses -li contesta l'amic-. I hi havia gent... Llavors ses cortines se tornaven tancar". I l'altre li diu tot rabent: "Idò és sa mateixa funció que vaig veure jo".

Desgraciadament és majoria la gent que, davant fets importants, davant actuacions que l'afecten de manera molt directa, no arriben a entendre res; ni tan sols intenten entendre-ho. Veuen cortines que s'obrin i es tanquen, telons que pugen i baixen, actors que entren i surten, i poca cosa més. Del que realment passa i de la interpretació seriosa i profunda dels fets no comprenen res.

I això passa un dia sí i l'altre també. Podríem citar-ne molts d'exemples. Però si avui feim aquesta reflexió és per aplicar-la al que ha passat amb la crisi del Govern Balear que visquérem a finals d'octubre i principis de novembre i que es va resoldre -resoldrà?- deixant-la en l'aire i de la qual n'ha resultat un Govern encara més dèbil i més inestable, depenent d'acords puntuals i que no tindrà més remei que intentar acabar la legislatura com bonament pugui.

Els dies en què la crisi estava al seu ple, si parlaves amb qualcú i sortia el tema, senties les teories més peregrines; això quan l'interlocutor sabia que hi havia una crisi plantejada. I no diréu que el tema de les persones que ens governen no sigui ben important per a tots els ciutadans. Potser el fet que disfrutem del nivell de vida més alt de tot l'Estat i que l'any 85 hagi estat, econòmicament, un any molt bo ens dugui a aquesta despreocupació. Però no estaria de més pensar que les coses es poden espenyar.

També és evident que en el cas que comentam els polítics han contribuït a augmentar la confusió amagant les vertaderes causes de la ruptura i de la reconciliació. I els mitjans de comunicació tampoc no han ajudat a aclarir la situació. Un diari de Ciutat feia un comentari més o manco així (les paraules no són les mateixes, però l'esperit de la nota sí que ho és): "El Grup Popular, donant mostres del seu desig de superar el malentès i les diferències que s'han produït, ha iniciat els contactes amb el Sr. Albertí a fi d'arribar a un acord que permeti la continuïtat...". I una mica més avall, o l'endemà, deia: "Els socialistes s'han apressat a oferir la seva col.laboració al Sr. Albertí per formar un nou Govern. Amb les ganes de governar que tenen, suposam que el seu oferiment haurà estat temptador. De totes maneres, el Sr. Albertí és conscient que una entesa amb els socialistes...".

Sembla com si hi hagués interès per desprestigiar les nostres Institucions de Govern; volem pensar que no es fa intencionadament, però ho sembla. Tot plegat, mal assumpte per a la nostra petita i pobra Autonomia.

calaix de sastre

VINT DE NOVEMBRE GLORIÓS

La reconversió industrial és, sens dubte, un tema polèmic. A causa de les seves repercussions socials -atur, sobretot- són fortament discutides les mesures adoptades per ajustar els processos de producció a la modernitat -la paraula de moda, i perdó per la redundància. Els continuats i notables avenços tecnològics permeten eliminar llocs de feina. I aquí comença el trull. Especialment si els reponsables en són els socialistes. La reconversió siderúrgica, la naval...

Però, la més espectacular de les reconversions començà un vint de novembre. Ara fa deu anys.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

En aquell temps les nostres contrades eren plenes d'uns homes que es dedicaven a la desinteressada i benefactora tasca de preparar els feixos de llenya per a tothom. Per això, se'ls anomenava feixistes. El terme "llenya" s'ha d'entendre en sentit estricte, i també en la seva accepció metafòrica.

El Director de l'empresa tenia clars els criteris de repartició. De llenya metafòrica, en distribuïa en abundància a tots els qui discutien els seus mètodes de direcció. Quan es tractava de llenya per fer foc, afavoria que els feixistes es desviassin cap a la temptació, tan humana, de fer els seus feixos sensiblement més grossos que els dels altres. Malgrat tot, la majoria no protestava: la Història es mostrava generosa amb el Director i mai no hi havia hagut tanta llenya per repartir com aleshores. La gent ho atribuïa als seus mètodes.

Per desgràcia, ai!, res no hi ha etern. A pesar dels seus esforços, el Director no aconseguí vèncer les lleis naturals i l'intent d'immortalitat física fou un estrepitos fracàs. A més, pels territoris veïnats s'havia posat de moda una manera diferent de gestió empresarial, basada en mètodes essencialment oposats als nostres. Tècnicament, es coneixia amb el nom de democràcia.

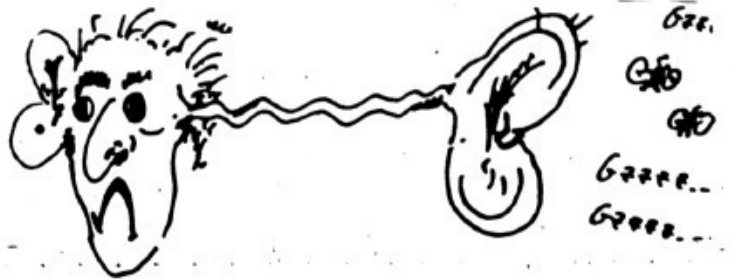
Els dirigents amb més visió de futur copsaren que, per continuar dins la repartidora, no quedava altra alternativa que procedir a la modernització de les estructures. Dur a terme una profunda reconversió industrial, bàsica per a la supervivència de l'empresa. Canviar o morir.

I és important remarcar que el procés d'adaptació als temps moderns fou rapidísim. La majoria dels feixistes aprengueren amb relativa facilitat les noves tècniques; es convertiren en fermissims defensors dels seus avantatges, fins a renegar dels sistemes que pocs dies abans encara aplicaven. Es reconvertiren en demòcrates. Tot un exemple d'acomodació per a les generacions futures.

Perquè el procés fos perfecte -un concepte queda completament definit si existeix un element de referència amb què comparar-lo, de què diferenciar-lo- era necessari que alguns feixistes es mantinguessin fidels als seus irrenunciabls principis i sistemes. És la cosa que explicava més amunt del preu de la reconversió, que sempre té unes víctimes. Aquests ancorats en el moll de la nostàlgia foren anomenats ultres. I el feixisme desapareixia per consens. En un intent desesperat d'esborrar els passats. I l'evidència.

m'han dit que diuen

Darrerament hem sentit parlar molt, devers l'Obra Cultural, dels cossiers. Però aquesta vegada no parlaven de si fan molts de sopars o no. Parlaven de fer els vestits nous a tots els components: cossiers, dama i dimoni (es fobioler va dir que no volia cap calçons amb bufes). I aquella gent que en parlava, dels vestits, estaven ben assustades -eren dones casi tot-, perquè trobaven que es pressupost s'enfilava molt. N'hi ha que pensen que ses subvencions plouran, que n'hi haurà moltes; però n'hi ha que diuen que no esperin miracles, que ja fa molt que no se'n fan, de miracles. Ja mirarem si sentim com acaba això, i vos ho direm.

Per cert, que mos agradaria saber si es cossiers no sopen des de fa molt de temps perquè fan un racó per ajudar a fer es vestits, o és que hi ha "dèfit", com diuen ells. Venga, al.lots, que una bona rialla sopant és lo més gran! I pensau que aviat tornarem a esser a Sant Honorat i encara no haureu cobrat ses feines de per Sant Jaume, si no anau vius. I és hora de començar els assaigs, ara que fa bon estar ran des foc.

Qualque diumenge dematí Sa Plaça està plena de gent, sobretot al.lots joves. S'altre diumenge mos digueren que entre gent que anava d'excursió i al.lots que partien a jugar a futbol i a futbet, pareixia una festa grossa.

I qualque pare se queixa de que es dies que ha d'anar a acompanyar els al.lots a jugar, no pot anar a caçar, i aquest mes de novembre, que han vengut quatre cegues, és qüestió de no deixar cap dia, perquè enguany, amb ses limitacions de dies que hi ha, es tracta d'aprofitar. N'hi ha que troken que és poc, però no deuen dir lo mateix es tords.

Sa festa que va organitzar es PSM per celebrar es deu anys de vida va estar molt animada. Es conjunt de músics que formen "S'Orquestrina" varen entusiasmar als qui no els coneixien. Diuen els entesos que si fan un poc de propaganda, els plouran els contractes. Però sembla que no els interessa massa sortir a tocar a fora poble, tots ells tenen altres feines.

Els qui no es descuiden de celebrar es seu concert de cada any són els de la nostra Banda de Música per Santa Cecília. Fa una temporada que veuen més moviment de músics molts de dies de sa setmana, i és per preparar aquest concert, que segurament serà un èxit, maldament faci fret i a Montuïri celebrin sa fira, que estira molta gent d'Algaida. Quan tengueu aquest SAIG, però amb això de sortir cada mes, no vos podem donar més referències. Si sortíssim cada dia...

Que, per cert, ara que hem anomenat Montuïri, hem sentit a dir que llogaren "S'Orquestrina" d'Algaida per una festa que han de fer allà. I és lo que dèiem: si sa gent los sent, agraden molt, i tendrien més feina de sa que voldrien.

Quan surti aquest número, es de l'Obra ja hauran celebrat es sopar concurs que organitzen ja fa un parell d'anys. Suposam que haurà estat un èxit com es d'aquests darrers anys, i és que això de sopars és d'un incert que no vagi bé. I es de l'Obra hi comencen a prendre es gust.

No volem acabar sense dir res de s'Ajuntament, que llavors s'ofenen perquè se pensen que els tenim oblidats. I no és cert, els tenim ben present. Sabeu què és de difícil que ens fugin des cap. Sa darrera que mos han dit d'ell és que ha fet unes prospeccions per trobar aigua a fi de resoldre es problema de subministrament

al poble. En s'estiu, és clar! A Son Micola han trobat una correntia de 40.000 litres per hora i a Son Redó una altra de 35.000. S'ha acabat es passar pena.

Si fos vera aquesta mentida...!

I ja tornam esser a Nadal, i altra volta a desitjar-vos un bon cap d'any, i tot això. A veure si els Reis mos duen més bon humor a tots, i si qualche vegada aquest Sord tira qualche "figa" a qualcú, que s'agafi com això, com una broma sense voler fer mal, més aviat amb ganes de que canviï sa postura o actuació que ha motivat sa "figa". Així ho vegem, així sia, amén.

UN SORD

NOTICIARI

JOSEP PUIGSERVER AL PALAU PEDRALBES DE BARCELONA

Una obra del nostre bon amic Josep Puigserver ha estat seleccionada en la 1ª Bienal d'Art del Futbol Club Barcelona que se celebra al Palau de Pedralbes. Les obres presentades segons catàleg eren 1529, de les quals només se n'han seleccionat unes 500. L'obra d'En Puigserver figura al catàleg amb el nº 444 i du per títol "Jocs i Pau".

La inauguració va tenir un gran ressò, amb assistència del Rei, del President de la Generalitat Jordi Pujol i del Ministre de Cultura Javier Solana. Presideix l'exposició una extraordinària pintura de Salvador Dalí. L'exposició estarà oberta fins dia 15 de desembre.

Totes les obres presentades -pintures, dibuixos, escultures- tenen un mateix tema: L'ESPORT.

CINC ANYS D'ES SAIG

"sembla que era ahir" -com diu el poeta- que començarem a entrar a les vostres cases per contar-vos lo que passa al poble i recollir tot allò que pensam que pot interessar-vos. Sembla que era ahir i han passat cinc anys acudint puntualment a la cita que tenim amb els nostres lectors, que de cada vegada són més. Volem aprofitar per agrair-vos la vostra confiança i procurarem seguir treballant sense defraudar-vos.

SUBVENCIÓ DE "LA CAIXA"

Hem rebut de "La Caixa" una ajuda que ens cobreix part de l'edició d'aquest número. Agraïm aquesta subvenció pel que representa de cara a continuar amb la nostra tasca informativa.

SES ESCOLES

Agraïm al claustre de professors de Ses Escoles, i molt especialment al seu director Gabriel Vich, les facilitats que ens han donat per fer unes fotografies als diferents cursos. Les fotos del nostre col.laborador Joan Balaguer comencem a publicar-les en aquest número i continuarem en mesos successius.

PLUVIOMETRE

Aquest mes no ens podem queixar en quant a pluges, feia temps que no anàvem tan amarats. Segons les dades que ens proporciona l'apotecari Gabriel Martorell han caigut durant el mes de novembre 102'1 litres per metre quadrat.

Com que els mesos de setembre i octubre les pluges eren 139'2 litres, resulta que en tres mesos duim 241'3 litres. És un bon promig.

LA CISTITIS

És la inflamació de la mucosa vesical, de la bufeta de l'orina, i la infecció més freqüent és del tracte o canal urinari.

En la majoria dels casos és d'origen bacterià, si bé de vegades pot esser deguda a irritacions químiques o mecàniques.

La dificultat a l'hora d'orinar és una de les causes importants que la produeixen.

La infecció es pot produir de forma ascendent degut a:

- a) una mala colocació d'una sonda.
- b) infeccions en la uretra, com pot esser la gonorrea. (En el sexe femení, i degut a que la uretra és més curta, és més freqüent que pateixin cistitis que no en els homes).
- c) en el cas de malalts que tenen incontinència d'orina -per exemple els malalts prostàtics i paraplàtics- perquè no buiden bé la bufeta.
- d) si les dones es banyen amb aigua freda durant el període menstrual, es poden produir casos de cistitis.

La infecció pot originar-se també de forma descendent, com poden ser les infec-

cions en el ronyó, càlculs o pedres, etc.

Certs agents químics -per exemple, determinats medicaments- també poden produir-la.

Quan es tracta de persones susceptibles i propenses a patir-la, poden provocar la malaltia certs aliments o begudes; és el cas de la cervesa, el marisc, etc.

El símptomes solen començar amb alteracions en la micció, de forma brusca. Comença amb moltes ganes d'orinar (polàquiúria), segueixen dolors i ardor (disúria) tant abans com després d'orinar, i a tot això s'associa la piúria, és a dir, presència de pus a l'orina.

Normalment no sol afectar l'estat general de qui pateix la cistitis, llevat de casos greus que van acompanyats de febre.

El tractament que s'ha de seguir sol esser a base d'antibiòtics -si és possible s'ha de fer abans un antibiograma-; convé aplicar compreses calentes o humides i banys d'aigua calenta; en els casos més complicats, es fa necessari el repòs.

Alexandre Pizà

Col. Abadal de Manresa

Boix orig. col. H. Vda. Pla

Boix orig. col. Mn. L. Botey

HIGYA PECORIS

LA LEPTOSPIROSI

La leptospirosi és una malaltia greu, infecto-contagiosa, que es pot transmetre a l'home; és produïda per microorganismes en forma helicoide (espiroquetes) i afecta a la majoria d'animals domèstics i salvatges.

En el ca adopta quatre formes clíniques:

a) la septicèmia amb gastroenteritis hemorràgiques.

b) la forma ictèrica o malaltia de Weil, amb icterícia, coloració groguenca de les mucoses, febre, vòmits i d'evolució ràpida; el principal reservori és la rata.

c) la forma renal, d'evolució crònica amb nefritis, dolor abdominal, urèmia, hipotèrmia, etc.

d) la leptospirosi atípica d'evolució subaguda, caracteritzada per alteracions nervioses.

El diagnòstic requereix un minuciós i consciencios estudi del cas i del quadre clínic. El diagnòstic clínic s'ha d'obtenir per l'estudi dels símptomes descrits anteriorment. En l'examen de laboratori s'ha d'analitzar l'orina (albuminúria, urea, etc.) i la sang (urèmia, leucocitosi, etc.).

El diagnòstic s'ha de fer amb el moquet o brom ("moquillo"), amb l'hepatitis infecciosa, amb la toxoplasmosi i inclús amb la piroplasmosi.

Tractament.- Les leptospire són sensibles als antibiòtics. Com a adjuvants s'emplearan els corticoides associats als antibiòtics.

En casos de deshidratació s'han d'administrar solucions salines o sèrum fisiològic o glucosat. També es pot ajudar amb un tractament simptomàtic.

Profilaxi.- Per prevenir la leptospirosi disposam d'una vacuna adequada i de gran eficàcia per combatre la malaltia. Els cans s'han de vacunar a partir dels tres mesos; es pot administrar en la forma monovalent o associada a l'anomanada vacuna triple que protegeix del moquet i de l'hepatitis.

Finalment, convé recordar que aquesta malaltia, quan afecta l'home (malaltia dels porquers), és etiològicament, és a dir, per les causes, idèntica als animals. Les rates tenen un paper transmissor molt important. També s'ha de tenir en compte la possibilitat d'un risc de contreure la malaltia per part de les persones que conviuen amb un ca que clínicament n'estigui malalt.

Antoni Munar. Manescal

BERENARS : NOVEMBRE

336 - 1

Avui he fet es pagès
correguent per dins Ciutat.
Si em deis: de què has berenat?
Hauré de dir: de no res.

337 - 2

Un bon tros de botifarra
amb llesques de pa pagès
i un raïm petit d'aquells tres
que quedaven a sa parra.

338 - 3

Quan a foravila he estat
i s'ha posat a fer aigueta,
arrufat dins sa caseta
ran des foc he berenat.

339 - 4

Si es vespre queda cuinat,
es dematí tu el treus,
el bulls amb quatre fideus
i tens es berenar arreglat.

340 - 5

Si p'es camp vull berenar
d'un tros de xulla torrada,
quan me'n tem que fa flamada
aviat li he de bufar.

341 - 6

Avui he anat a ajudar
a matar es porc des veïnat
que el mata en haver dinat
i a les onze hem de dinar.

342 - 7

Enguany hem mort dos porquets
i m'han fet, perquè m'agrada,
per berenar desiara,
amb so tel quatre blanquets.

343 - 8

No sé per què avui tenc ganes
que me donin greixonera
de peus de porc verdadera,
coca amb porquim i orellanes.

344 - 9

Cada any, molt passat Tot Sants
podem collir des parral
que tenim en es corral
molts de raïms grossos i sans.

345 - 10

Pa torrat jo he mullat
dins s'oli de sa tafona,
l'he tornat torrar una estona
i llavors n'he berenat.

346 - 11

En es frit que va sobrar
un ou li vaig afagir,
dins sa paella ho vaig fregir
i va ser un bon berenar.

347 - 12

Berén de botifarró,
d'un tros de pa i sobrassada,
un bocinet d'ensaïmada
i un de coca de torró.

348 - 13

Avui jo he berenat
d'arengada esmenussada,
tomàtiga ben torrada
i all dins sa cendra torrat.

349 - 14

Avui ha estat butifarra
crua o sense torrar,
lo que no hi deia era es pa
que era calent i de barra.

350 - 15

Cafè amb llet i ensaïmades
tenc avui per berenar,
però m'estim més menjar
pa amb quatre olives trencades.

351 - 16

He posat a dins es plat
tomàtiga embotellada
i amb oli i sal trempada
mullant pa n'he berenat.

352 - 17

Ahir vàrem fer cuinat
de mongetes i hi posàrem
es peus d'un porc que matàrem
i avui jo n'he berenat.

353 - 18

Avui he menjat murtons,
i és bo un murtó pansit,
que sigui gros com es dit
i es pinyols molt petitons.

354 - 19

Diuen que ençara s'estila
espidar amb una tanyada
es llom, xulla o sobrassada
que torren a foravila.

355 - 20

Com que a migdia hi haurà
llagosta, crancs, indiot,
porcella i cuixa de xot,
no importa berenar.

356 - 21

Amb porquim de tota classe
per berenar dins sa pleta
he preparat senalleta
amb trinxet, pa i carabassa.

357 - 22

He berenat de brossat
mesclat amb un poc d'arrop,
i aquell bon gust que li trob
jo sempre li he trobat.

358 - 23

Si berén, a lo millor,
-com que he d'anar a veure gent
me llevaran sa talent-
només amb coca i torró.

359 - 24

Com que m'ha fet molt de mal
en sa nit un dit des peu,
no he menjat fins a les deu
coca bamba de Nadal.

360 - 25

Ahir vespre un bon sopar,
xocolata a mitja nit,
per això he preferit
passar sense berenar.

361 - 26

Quan vaig sortir de Matines,
antes d'anar-me a colgar,
dins sa cuina vaig trobar
xocolata amb pàstes fines.

362 - 27

Avui, com és natural,
te donen per berenar
lo que tothom pot mullar,
coca bamba de Nadal.

363 - 28

Avui és Sants Innocents.
Quan he anat a berenar
tot ho he volgut mirar
perquè no em fiava gens.

364 - 29

Bessons d'ametla pelats,
mascles i fora petits,
a dins sa paella un poc frita
són molt millors que torrats.

365 - 30

De dolç jo no en tenc talent.
Me n'he arribat a afatar
i he agafat per berenar
pa amb oli i pebre coent.

366 - 31

Avui molts diuen: Molts d'anys
vegem un any acabar.
Jo dic: Poguem berenar
de llom amb esclata-sangs.

ANTONI POU

CONGRES DE PREMSA FORANA

Mentres componem aquest número d'ES SAIG, s'està celebrant el Primer Congrés de Premsa Forana al Monestir de Cura. Òbviament no vos podem informar de les conclusions de les diverses ponències, com tampoc dels resultats de les eleccions per formar la nova Junta Directiva. En el pròxim número recollirem els aspectes que ens semblin més interessants d'aquest Congrés.

ELS ENDEMISMES BALEARARS

AL TERME D'ALGAIDA

Conservacionisme i Ecologisme són paraules que s'escolten molt els darrers anys i que molta gent ha incorporat al seu parlar diari (polítics, economistes, gent del carrer, etc.). Caldria saber quants d'ells tenen una idea real del que signifiquen i si estan disposats a dur a terme esforços per a protegir la natura.

El present article no té la intenció d'entrar en debat ni definir els termes anteriors, sinó de donar a conèixer una petita part de la vida, en aquest cas vegetal, que es dona dins el terme d'Algaida. Per a protegir qualsevol indret cal en primer lloc estar informats.

A l'hora d'iniciar l'estudi de la vegetació en el nostre terme ens ha semblat convenient començar amb els ENDEMISMES. No és que tenguem preferència per ells i discriminem amb això les altres plantes, sinó que per la seva condició d'endemismes cal protegir-los especialment.

Per tenir una idea més o manco clara del que és un endemisme, direm que són totes aquelles espècies vegetals o animals que per raons diverses han quedat reduïdes a una certa localització geogràfica, ja sia una illa, una serralada, un puig, i no es troben a altra part. Aquestes espècies es veuen molt afectades per l'activitat de l'home.

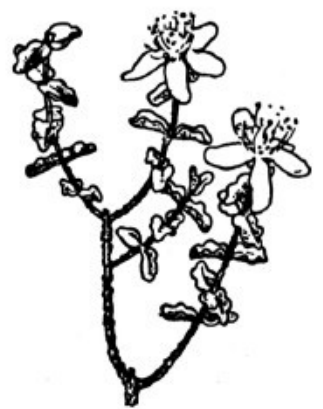
A les Illes Balears existeixen aproximadament un centenar d'endemismes, és a dir, un centenar de plantes que no existeixen a cap altre indret de la Terra, i això en un espai de només 5.014 Km². Amb això podem comprovar la riquesa de què gaudim i que hem de conservar gelosament. La formació dels endemismes a les Illes Balears ha estat deguda a fenòmens molt complexos lligats a la història geològica de la Mediterrània, l'isolament i els factors ecològics.

Es distingeixen diversos grups d'endemismes: en primer lloc tenim espècies molt antigues que s'han conservat a l'illa degut a les seves especials característiques. N'hi ha un grup d'aquestes que no tenen actualment cap parent pròxim i són denominades "Paleoendèmiques"; tal vegada només siguin una desena, de les

quals podem citar la *Pimpinella hicknellii* de Mallorca, el *Lotus tetraphyllus* de Mallorca, Menorca i Cabrera i l'estepa joana *Hypericum balearicum* entre d'altres. Unes altres plantes antigues tenen parents pròxims, però el seu número de cromosomes (òrgànul cel·lular que conté la informació genètica) és la meitat; són els "Patroendemismes". Com exemple d'aquests tenim la *Pampolonia Poeonia cambessedessii* de Mallorca; Menorca i Cabrera, que és el nostre endemisme més bell.

Lotus tetraphyllus.

Estepa joana, Estepa oliera.
Hypericum balearicum.

Per altra banda, tenim plantes de formació recent i amb parents molt pròxims. Aquestes es formen sobretot a causa de l'aïllament, i científicament es denominen "microendèmiques". Algunes tenen el doble o el triple de cromosomes (apoendèmiques) que els seus parents. Exemples d'això són la col borda, *Brassica balearica*, o el *Galium crespianum*, que viuen a les penyes.

Cada Illa presenta les seves pròpies particularitats, així Eivissa i Formentera són bastant diferents de Mallorca i Menorca. Les primeres tenen un paisatge vegetal i uns endemismes afins a la Península Ibèrica com són *Carduncellus bianius*, que també es troba al Cap de la Nau (Alacant). Mallorca i Menorca són bastant diferents, sobretot Menorca que té endemismes força interessants com la *Centaurea balearica* (coixinet espinós que es fa a la

part nord de l'Illa) o la *Lysimarchia minoricensis*, planta que probablement ha desaparegut degut a la pressió humana. Mallorca presenta el major nombre d'endemismes degut a l'altitud de les seves muntanyes (1.456 m. al Puig Major).

Un tant per cent molt elevat dels nostres endemismes viuen penjant dels penya-segats i encletxes de la nostra Serra, la qual cosa per una part fa difícil la seva observació, però per una altra part les protegeix de l'acció humana. Algaida no se surt d'aquesta norma, i la majoria d'endemismes que hem trobat dins el nostre terme es localitzen als penyals i encletxes del Massís de Randa. Desgraciadament aquesta zona ha estat els darrers anys una de les més perjudicades pels incendis forestals.

Cyclamen balearicum. Pa porcí,
rapa de porc, artanita, violes de
Sant Pere.

Crepis triasii.

Després d'aquestes aclaracions podem començar parlant dels endemismes que hem trobat dins el nostre terme, i ho podem fer perfectament amb el Pa Porcí, *Cyclamen balearicum*, germà més petit dels ciclàmens que adornen els nostres jardins. Les fulles tenen forma de cor, vermellenques per davall i verdes amb taques blanquinoses per damunt. La flor és blanca i amb una taca lila a la gorja; mira cap avall, però té els pètals regirats cap amunt. Sota la terra forma un tubercle que agrada molt als porcs, i d'aquí el seu nom. És una planta típica d'alzinars, els quals minven per tot arreu i també a Algaida. El Pa Porcí es pot trobar als alzinars d'Albenya, Puig de Randa i restes d'alzinars del Puig de Son Roig, Son Redó i Castellitx.

El *Lotus tetraphyllus* és un endemisme de Mallorca i Menorca, i és abundant per la Serra de Tramuntana i les muntanyes d'Artà. És una planta petita i herbàcia, té les fulles en quatre foliols com indica el seu nom científic. Les flors són petites i grogues i amb la forma típica de lleguminosa. Dins el terme d'Algaida just l'hem trobada als alzinars del Puig de Randa.

Hippocrepis balearica.
Violeta de penyal (a
Eiv Llentiera salvatge)

Teucrium subspinosum.
Eixorba-rates blanc.

El safrà bord, *Crocus cambessedesii*, és una planta present a Mallorca i a Menorca, molt abundant a la Serra Nord. Té un bulb globulós i de tres a cinc fulles que neixen abans que la flor. Aquestes fulles són llargues i primes amb un canal de color blanc a la cara superior. La flor és blanquinosa tenyida de violeta amb tres o cinc venes de violeta obscur a cada petal. Floreix a la tardor. A Algaida l'hem trobada al Puig de Son Roig.

El *Crepis triasii* és la planta més comuna que trobam als penyals. És una composta de flor groga amb fulles en roseta que floreix el maig i juny. Es troba per Mallorca, Menorca i Cabrera. A Algaida és freqüent pels penyals de Cura i del Puig de Son Roig.

La Violeta de Penyal, *Hippocrepis balearica*, es troba a les tres Balears majors. És una planta de penyals de fulles dividides i flors grogues agrupades en umbel·les. És inconfundible perquè el fruit és un llegum que té entrades en forma de ferradura. És una planta d'una bellesa increïble i que en primavera ompl de taques grogues els blancs penyals dels puigs de Randa i de Galdent.

El *Teucrium subspinosum* o Eixorba-rates és un coixinet espinós de branques tortuo-

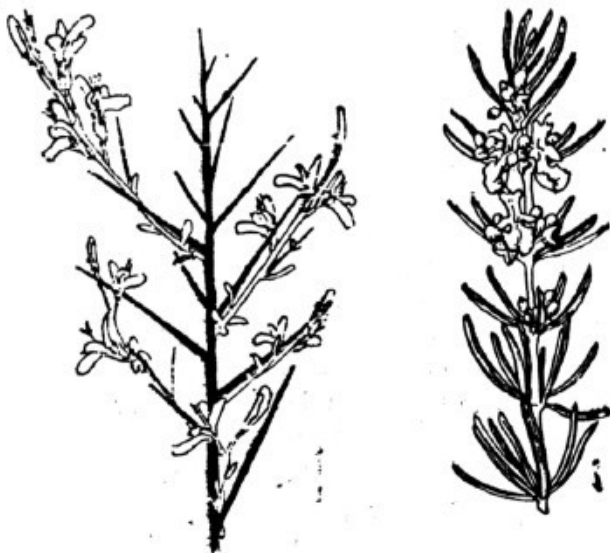

ses i fulles petites; les flors són purpures. Té unes propietats medicinals semblants a la de la frígola, *Teucrium marum*; és diurètica, antiescorbútica, pectoral, hepàtica, afrodisíaca; en resum, cura un poc totes les malalties. Dins el terme d'Algaida l'hem trobada al Puig de Randa i al Puig de Galdent.

El *Galium crespianum* és una altra planta de penyals que es fa per la vessant nord del Puig de Randa. Pareix una rotgeta, però més delicada i amb flor blanquinosa. Està repartida per Mallorca i Eivissa.

L'estepa joana, *Hypericum balearicum*, és un arbust que pot agafar fins a un metre d'altària, té les fulles petites ondulades al marge i cobertes de vesícules oleaginoses. Les flors són grosses, grogues i solitàries. Floreix a la primavera i la tardor. És una planta present a totes les Balears i molt freqüent a les muntanyes. L'hem vista a la vessant nord del Puig de Randa, molt atacada pel foc, però pareix que torna a retreure. N'hi ha molts pocs exemplars al terme d'Algaida, així és que cal anar amb molta cura si volem salvar-la.

El *Teucrium cossonii* és molt semblant a l'herba de Sant Ponç o farigola mascle. És una mateta bastant rara que es fa per les encletxes dels penyals de Sa Coma de N'Arbona, Puig Major i Cornadors. Al nostre terme la podem trobar en els penyals del Puig de Randa. Té un color cendrós, amb fulles allargades i girades als marges. Floreix pel juny i l'agost, les flors són vermellenques i estan agrupades en capítols terminals.

Genista lucida. Gatova.

Rosmarinus officinalis. Romaní.

La gatosa, *Genista lucida*, és una espècie parellada a l'argelaga, però no tan gràcil sinó més ramosa i espessa. La floració té lloc el mes d'abril, cobrint-se la planta de petites flors grogues. És una planta que només es troba a Mallorca, i a Algaida la podem trobar a Castelletx i a les garrigues de davall el Monestir de Gràcia.

No podríem acabar aquest article sense referir-nos a una sèrie de vegetals que si bé no tenen la categoria d'espècie són formes diferenciades d'espècies repartides arreu de la Mediterrània. Per no allargar molt la llista n'anomenarem dues molt conegudes per a tothom: el romaní i l'arritja.

El romaní, *Rosmarinus officinalis*, és una planta distribuïda pel Sud d'Espanya i el Nord d'Àfrica, a més de les Balears. Els romanins de la Península són arbusts de branques dretes, que poden arribar a l'altària del pit d'un home, i de fulles llargues. Aquí s'utilitza com a planta de jardí i n'hi ha sembrats per tot arreu. El romaní mallorquí té les branques ajagudes per terra i les fulles més curtes; a més varia molt el color de la flor; hi ha mates de flor blava, blanca o rogenca. Com tots sabem, el romaní té propietats curatives, per això el seu nom científic és "officinalis"; la infusió de 30 grams de brotets florits és tònic i digestiu; també és empleat per baixar la tensió de la sang, gota, reumatisme, debilitat i febres intermitents.

L'arritja, *Smilax aspera*, és una liana espinosa que s'enfila per les parets, bardisses i arbres. Té les fulles en forma de cor un poc allargades cap a la punta. Floreix per l'octubre i novembre, quedant coberta per quantitat de floretes blanquinoses. Està distribuïda per tota la regió mediterrània fins a l'Índia, però a Mallorca tenim la varietat "balearica" que és endèmica. Aquesta pren forma de coixinet espinós molt espès amb fulles reduïdes, tant que a vegades no en té. Es fa per les encletxes de les roques de llocs molt esposats al vent. És comú als cims de la Serra i aquí la veim al cap d'alt del Puig de Galdent. L'arrel es pot emprar com a sudorífic, diurètic i per depurar la sang.

Gabriel Bibiloni Oliver i
Gabriel Bibiloni Trobat

(Els dibuixos que insertam són de l'obra d'Antoni Bonner "Plantes de les Balears").

CRONIQUEES MUNICIPALS

Aquests són els acords adoptats en les darreres Sessions Plenàries:

⊗ L'Ajuntament subvencionarà el 50% del cost del monitor esportiu que assisteix dues vegades per setmana a les escoles. Les 34.000 pts. mensuals que això representa es repartiran a parts iguals entre l'Ajuntament i l'Associació de Pares.

⊗ S'ha aprovat el Compte de Cabdals relatiu al primer semestre de 1985. Durant aquest període els ingressos han estat de 14.455.689 pts. i els pagaments de 13.397.633 pts ; el dia 30 de Juny hi havia una existència en caixa de 16.207.443 pts. Amb motiu de l'assumpte de l'ambulància, ja criticàrem la política tan poc ambiciosa de la majoria municipal, que prefereix tenir una gran quantitat de doblers sense circular a començar una acció decidida d'inversions en serveis bàsics.

⊗ Dos exemples ben il·lustratius respecte al que hem dit en el punt anterior. S'ha modificat el pressupost d'enguany, anul·lant les partides pressupuestàries corresponents a l'adquisició del camp de futbol i a les obres per solucionar el problema de l'aigua. La qual cosa vol dir que, per ara, aquelles dues inversions no es duran a terme.

⊗ Foren acceptades per unanimitat tres mocions presentades pel nostre grup municipal relatives a: l'adopció de mesures preventives respecte al fums en finques i camins, la urgència de mesures de control de la contaminació de la fàbrica d'asfalt i estudiar la viabilitat de realitzar diverses obres en el nostre terme a través del conveni de col·laboració entre Ajuntaments i el "Instituto Nacional de Empleo". Ara tan sols queda esperar que la majoria municipal dugui a terme els punts aprovats i que aquests no es converteixin en paper banyat, com ha passat en altres ocasions.

⊗ Allò que sí és, de moment, paper banyat és el Reglament Orgànic Municipal, inicialment aprovat després que foren acceptades gran part de les nostres esmenes, excepte una molt important: a pesar dels nostres esforços per evitar-ho, els regidors podran tenir dedicació exclusiva, cosa que és un absurd en un ajuntament com el d'Algaida pel malgastament econòmic que suposaria. El batle ha dit que, per ara, no faran ús d'aquesta possibilitat.

I diem que el reglament és paper banyat perquè estableix l'obligació de contestar per escrit en el termini d'un mes tota la informació que qualsevol regidor sol·liciti. Nosaltres demanarem informació sobre les Normes Subsidiàries el mes d'octubre i encara esperam la resposta.

⊗ Per acabar, una molt bona notícia. Proposta de la majoria municipal, s'ha decidit demanar al Consell Insular de Mallorca una subvenció per retolar els carrers de Pina i Randa en català. Felicitam públicament a la majoria municipal per aquesta decisió. Ja era hora que ens donassin ocasió de fer-ho!

Regidors PSM

III PREMIS PERIODÍSTICS "ASSOCIACIÓ DE PREMSA FORANA"

L'"Associació de Premsa Forana de Mallorca", amb la col.laboració i patrocini de La Caixa de Balears "Sa Nostra", convoca el Tercer Concurs Periodístic "Associació de Premsa Forana de Mallorca" amb l'objectiu de premiar els millors treballs sobre temes d'actualitat a Mallorca. El concurs es regirà per les següents BASES:

- 1ª Els treballs que hi participin estaran escrits en llengua catalana.
- 2ª Els treballs s'hauran publicat, dins els terminis fixats a aquesta convocatòria, a qualsevol de les publicacions associades.
- 3ª Podran participar-hi tots els col.laboradors habituals de les publicacions.
- 4ª Per optar al premi, els treballs s'hauran d'haver publicat dins els següents terminis: des de dia 1 de maig de 1.985 fins a dia 30 d'abril de 1.986.
- 5ª Per optar al premi, l'autor del treball per mitjà del director de la publicació on hagi sortit a llum enviarà el retall del mateix per triplicat a nom de l'Associació de Premsa Forana, Carrer Pínceps, 24. Sant Joan.
- 6ª El Jurat es donarà a conèixer en el moment de la concessió dels premis i el seu veredicté serà inapel.lable.
- 7ª El veredicté es farà públic dins el mes de maig de 1.986. El lloc i el dia seran comunicats oportunament.
- 8ª L'Associació es compromet a editar els treballs premiats.
- 9ª Els premis que s'atorguen són els següents:
Tres premis de 30.000 pessetes cada un.
Un d'ells tindrà un premi d'honor consistent en una escultura d'En Pere Pujol.
- 10ª Els participants es comprometen a acceptar aquestes Bases. Els membres del Jurat resoldran els casos que no hi estiguin prevists.

PICADIS D'ESPIRES

No vos fieu mai de la gent calmosa:
quan rebenten solen rompre els mobles.

Qui tenguí bona veu que canti, i qui
la tenguí mitjancera també, no fos cosa
que no ens sentissin.

Quan un amic ens traeix, qualche cosa,
alguna víscera ignota se'ns mor dins la
còrpora, ai!

Aquesta la nostra paraula massa temps
ha estat menyspreada, arraconada, folklo-
ritzada. On eren aleshores els rabiosos
mallorquinistes que escriuen -en castellà-
als diaris?

Ja que no poden empresonar tot l'aire,
ni el poden encapçar, l'embruten a redols
i així poden especular amb el que resta
respirable.

Mira a quina hora t'ho dic: si aquesta
gent no davalla de la trona, d'aquí a un
temps serem exhibits com a exponents
d'una certa reserva ètnica.

L'aiguardent de canya és fort perquè
ho és, no perquè tu li trobis. Les coses
són el que són per naturalesa pròpia,
no per consideracions particulars. El
nostre poble, per exemple.

Les serps s'arrosseguen perquè són
serps. I tu, que ets home i ets mallorquí,
quina excusa tens per fer-ho?

Na "Maria-enganxa", quan jo era nin,
era una bruixa que encisava i ofegava a
tot qui guaitava a un pou o cisterna.
Pens que la societat de consum és la "Ma-
ria-enganxa" de la gent suposadament
adulta, avui.

Biel Florit Ferrer

ELS AL.LOTS DE SES ESCOLES

Aquests són els nins de Primer Curs amb el seu mestre Joan Monserrat.

I aquests són els de Segon A. La mestra és Aina Amengual

EXPLORANT EL TERME ALGAIDI

Es Saig va aconsellar
a tots els seus subscriptors
que posassen seus amors
a coses antigues cercar
per poder-les publicar
a damunt nostra Revista;
seria, de fet, molt rica,
tot públic poder enterar.

A dins Albenya hi ha
per tot ceràmica escampada;
sa gent que allà habitava
molt gros terreno abarcà.
Tota la senya deixà
d'anses i de culs de gerra;
pareix que passà la guerra
i tot ho va destrossar.

Allà trobam es Pletó,
a costat de carretera,
allò és una cantera
de trossos de molt honor;
quan feren s'operació
perque allò s'eixamplàs
una alfàbia s'hi trobà
de molt grossa dimensió.

Segons va contar es pastor,
tapada amb gran rajola;
això mos dóna sa prova
perque no hi entràs brutor;
lo que dedins hi havia
no se va manifestar,
però se va observar
ses finques que compraria.

A sa senyora es contà
de sa relíquia trobada;
va dir: -Duis-la ben cuidada
que no se pugui espenyar.
A Ciutat la traginà
enrevoltada de palla;
va esser grossa s'alarma
i la història ne parlà.

Un passadís que entrava
també varen descobrir;
de terra se va omplir
perque de dalt davallava;
aquest secret s'oblidava.
Quan els amos fugigueren
i els pobladors que vengueren
tot aquell cas ignorava.

Frares de Sant Honorat
a la Història llegirien
que en aquell terreno hi havien
un bon tresor enterrat;

quan es cas estudiant,
digueren a sa Senyora
amb tota sa digna forma
que a ells les das llibertat.

Se posaren a cavar,
trequeren molta ceràmica,
cranis i ossos de cama
i piques per enterrar;
un bon tros se va explorar
amb molt estricte secret;
allò va quedar ben net
i cap clarícia se donà.

Fa uns quants anys se pegà
foc a dins es Puig d'Albenya,
se descobrí una senya
que un temps se va habitar,
perque molt s'hi va picar
fent grans fossos i trinxeres;
aqueixes foren maneres
per porer-se defensar.

Té la mirada excel·lent
que domina molta Illa;
des d'allà s'apercibia
a qualsevol moviment;
enfocat an es ponent,
divisant molt d'horitzó,
solien vigilar-lo
si venia insurgent.

Dins Sa Comuna se troba
una cova imponent
que ha servit a molta gent,
d'això n'hi ha bona prova;
tant an el ric com al pobre
ha dat hospitalitat,
allà dedins s'hi ha ficat
antigament sense roba.

Una família hi havia
ara farà uns cent anys;
no s'hi sentien estranys
perque allà dedins vivia;
allà s'ha acostumaria
a ses lliteres penjades,
que ara les diuen 'maques
canviant la parlaria.

Gens de fred s'apreciava
en s'hivern que molt ne fa,
allà hi feia bon estar
perque sa roca el 'turava
i s'estiu quan el sol cremava
tampoc hi feia calor;
és obra del Creador
que de ver en tot pensava.

Si t'ho haguessin dit no ho creies
lo que havia de passar,
sa cova se destinà
per tancar-hi ses ovelles,
allà s'estaven ben fresques
perque ses mosques no entraven;
tota sa nit remugaven
sense engronsar ses orelles.

He explorat tota Algaida
per antiquetats descobrir.
Lo que jo escric ho puc dir,
de res més no tenc coratge;
qualcú me durà 'ventatge,
an el final se veurà;
lo que vull és apoiar
del nostre SAIg, sa seva imatge.

Climent Garau i Salvà

noticiari de l'O.C.B.

El passat dia 24 es va realitzar feliçment l'excursió a Na Foradada. Fou una excursió molt maca amb unes vistes realment hermoses, gràcies al bon dia que ens va acompanyar.

.....

Degut a la falta de nous candidats als càrrecs directius, aquests quedaren prorrogats en les persones actuals fins al gener. A la reunió de dia 24 de gener es decidirà definitivament la composició de la nova Junta.

ACTIVITATS DEL MES DE DESEMBRE

-Dia 22 de desembre: Excursió a l'Ermida de Betlem i Talaia Moreia al terme d'Artà.

Apunteu-vos a Antònia Maria Mulet i Catalina Martorell.

La partida serà a les 9 de Sa Plaça.

Dia 24, després de les Matines, la tradicional xocolatada de la Nit de Nadal al nostre local. Quedau convidats tots els socis a passar aquesta nit amb nosaltres.

-Durant les festes de Nadal i Cap d'Any hi haurà al local de l'Obra Cultural l'exposició de cartells de Joan Miró, exposició itinerant que ha recorregut molts de pobles de Mallorca.

-Vos recordam que per aquetes dates es renoven els carnets de socis de l'Obra.

Les quotes seran les mateixes que aquest any passat: 1.500 ptes els socis adults, 1.000 ptes els socis estudiants i 500 ptes els socis infants.

Juntament amb el carnet es repartirà un calendari de l'O.C.B. i un Cavall Fort als socis infants.

Vos demanam la vostra col.laboració en el pagament de les quotes a fi d'ajudar a fer més grata la difícil tasca dels cobradors.

O.C.B. desitja BON NADAL I FELIÇ ANY NOU a tots els algaidins.

PASSATEMPS

PROBLEMA MATEMATIC

Posam cent pomes en línia recta a una passa una de l'altra i al final una senalla també a una passa de la poma de més aprop. Si un home du les pomes d'una a una a la senalla, quantes passes haurà de fer per posar-les totes dins la senalla?

Solució: Deu mil cent passes. Per fer el càlcul s'ha de tenir en compte que per a cada poma necessitarà el doble de passes que la distància a que estigui la poma. És a dir, la primera poma suposarà dues passes, una per anar i l'altra per tornar; la segona, quatre passes, dues d'anada i dues de tornada; i així fins a la darrera, que representa cent passes per anar i cent per tornar.

Fuga de vocals:

L. M.V. .M.R N. L'H. D.D.,
. N.NG. N'H. F.T H.R..
S.N. Q.. L. T.NC G..RD.D.
P.R Q..N L'H.M D.M.N.R..

V..G S.MBR.R LL.V.R D'.M.R
D.NS L. T.. J.RD., G.RR.D.;
. .R. T'H.S .NS.NY.R.D.
D.S PL.NT.R . D. S. LL.V.R

Solució a la passada fuga de vocals:

Altre temps jo me pensava
que tot lo món era pla
i ara he vengut a comprendre
que moltes costes hi ha.

No hi ha rosa alexandrina
ni clavell amb tanta olor
ni mel de tanta dolçor
com lo teu nom, Catalina.

O P O I R A N A C
B T L E Q U E S A
L A E L E N O F G
U G A R C R O A B
R U A A O S E R R
E T C L O L B A R
A R L A L S L O I
M O A M O I X N T
E T A R E N N A I
R E T S M A H A X

Sopa de lletres

Mirau de localitzar el nom de deu animals domèstics. Les lletres sobrants vos donaran dos coneguts versos de Marià Aguiló.

Solució a la passada sopa de lletres:
Les lletres sobrants ens donen el següent refrany: "A casa de dona rica, ella va a sa processó i ell repica".

ESPORTS

PIPERS

Fumada de Sant Honorat 86.

Ja està tot enllestit de cara a la festa organitzada pels nostres pipers que, un any més, aprofiten la festa del nostre patró per celebrar la Sisena fumada lenta en pipa de Sant Honorat.

De moment i a principis de desembre són nombroses les inscripcions i és gran l'interés tant a nivell local com de tota Mallorca davant aquesta ja veterana prova de fumadors de pipa.

Dia 18 de gener tots els interessats tenen l'oportunitat de participar en aquesta animada festa i, a més, endur-se'n un caramull de regals només pel fet d'assistir.

La prova es pot considerar una revanxa del Campeonato d'Espanya on tan bona actuació tenen gueren els nostres fumadors.

El tabac serà Gravi-na, full aromàtic.

La pipa serà de la casa Gravina.

Com en anys passats, s'espera èxit de participació i bona camaraderia.

Anim i endavant.

FUTBOL

Els resultats dels alevins són:

S. Margalida-Algaida 2-2

Algaida-Can Picafort 8-0

Porreres-Algaida 1-1

Bon començament dels més petits a la competició oficial; segons pareix, són els que més alegries han de donar als aficionats.

Resultats dels infantils:

Porreres-Algaida 6-0

Algaida-Ses Salines 1-7

Algaida-Colònia 0-0

Els infantils no s'acaben d'assentar dins la lliga ja que, llevat del darrer partit que empataren, encara no havien aconseguit cap punt.

Anim i a veure si milloram!

Lo dels juvenils ja feia com a por. A la fi, després de nou jornades, aconseguien guanyar el primer partit al Paiguera per 3-1.

De totes maneres, no és la nostra intenció criticar-los; pensam que per joc i ganes podrien tenir més bona classificació, però la joventut del nostre equip té el seu preu.

Anim!

Havia despertat expectativa entre l'afició algaidina el partit contra el capdavanter del grup de Regional, però es varen esfumar amb un resultat escandalós: 7-0.

Ara bé, no hem de sobrevalorar un partit i oblidar la trajectòria

de l'equip de 2ª Regional durant la present campanya. Només volem assenyalar la desil·lusió en aquest partit en concret, encara que fos contra el Cala d'Or.

Gol averatge apart, només es tracta d'un partit i la plantilla de l'Algaida és lo suficientment completa com per a superar aquest mal partit i mantenir la regularitat mostrada.

Rotlet-Algaida 1-1

Algaida-Marienc 3-0

Cala d'Or-Algaida 7-0

Lo dels veterans no acaba de tenir explicació, ja que es fan bons partits contra els teòricament gallets del grup i es perden partits contra els equips que semblen més fàcils.

Serà cosa de mentalització a davant sa taula!

Joan Trobat

PINA

RECORDS D'INFANTESA

És un dia qualsevol al voltant dels anys 1.960-65, un dia d'hivern, a Pina fa fred, som dins l'escola, dos dels al.lots preparen la llet amb polvo amb aigua al foc, remena que te remena, llavors en beurem un tassó perhom i també mos donaran un tros de formatge groguenc, cortesia dels americans, això serà el berenar. També prepararem tinta amb polvos i aigua i la posarem als tinters per escriure amb poma. Anirem al clot de l'argilera a cercar argila per fer les figures geomètriques i també bolles per jugar. Durant el "recreo" jugarem a conillons, a rompes o a bolles, segons la temporada, altres dies farem cotxes damunt les figueres de moro o dins les mates.

Altres dies, sobretot els dissabtes, anirem fins al pi gros o n'Agallet a cercar esclatassangs, fugirem a Don Toni i passarem pel cementeri a cercar les espelmes i ciris que han quedat mig cremats i anirem a veure la cova de Can Tano, i farem berenades i veurem la presó, el llac, la mare de Déu, la sala gran i altres coses que teníem batiades amb un nom cada una, veurem les rates pinyades, n'agafarem qualcuna i la farem fumar.

Jugarem partits interminables de futbol els diumenges i dies de vacances, només interromputs per anar a dinar o berenar. Jugarem a "indios i pistoleros", farem les nostres armes de fusta i les guardarem dins una cabanya que tenim, jugarem per la garriga i per la font. Anirem a cercar romaguers i farem foguerons per les matances, durem secorrim i tocarem bauleta per les cases, farem freses abans de la quaresma.

Vendrà la Santa Missió, posaran un altaveu al campanar i cridaran a tot el poble a diari als actes que es fan a l'església, molt del seu temps el dedicaran als al.lots. El Pare Jaume jugarà a futbol amb noltros, amb els hàbits arromangats, mos faran sermons, mos contaràn històries i contes i sobretot jugaran molt amb els al.lots durant casi un mes que estaren a Pina.

Farem d'escolanets, tocarem les campanes i anirem a veure les òlibes, anirem a moltes celebracions religioses que es fan, la quaresma, el mes de Maria, no fallarem cap dia. Mos vestirem d'indis per la festa del Domund i recorrerem els carrers per recollir fons per a les missions.

Anirem a jugar a futbol als pobles del veïnat en bicicleta amb el capellà. Anirem a fira a Sineu o a fer dimecres en carro. Veurem sa galera de Son Xotano que du els senyors a missa els diumenges. Vendran gitanos a la Font i s'instal.laran allà un temps, arreglaran poals, calderes i calderons.

Vendran els primers forasters a viure a Pina i faran feina a sa teulera. Mirarem les acrobàcies aèries dels pilots de Son Xotano i Son Mesquida damunt Pina, faran caigudes en picat i donant voltes, vols al revés i a baixa altura, tot un espectacle.

"L'etrecidad" de sa farinera de Can Verd farà la senya tres pics i llavors s'apagarà entre les onze i les dotze i fins el vespre de l'endemà no es tornarà encendre. Vendran forasters a posar l'electricitat que tenim ara, els al.lots farem amistat amb ells. Asfaltaràn el primer carrer, el Ramon Llull, i la plaça. Arribarà la televisió a Pina, a Can Sastre i llavors a Can Garrover. No tendrem escola i anirem a veure les noces de Balduino i Fabiola. Correrem, jugarem i... mos trobarem a un dia qualsevol de l'hivern de 1.985.

NOTÍCIES:

Estan a la venda als cafès els números pel sorteig d'un vespino "pro camp de futbol" per acabar de liquidar els deutes.

El resultat del sorteig per fer el servei dels quintos de Pina va esser: En Joan Quefe anirà a Ceuta, N'Antoni Boet a Alacant i N'Antoni Garrit a Mallorca.

AMB MOTIU DE L'ANIVERSARI DE LA MORT D'EN PERE CAPELLÀ

Quina llàstima no tenir,
oh noble poble d'Algaida,
no en donaries un altre
que per fer comèdies fos fi
i pogués substituir
an es plorat Pere Batle.

Va quedar buida sa plaça
quan aquell home morí,
tota Mallorca ho sentí
i sobretot es teatre,
beneïda mil i una vegada
sa mare que el va parir.

Bernat Coll i Sureda

obres il·legals?

Es Rafalet

Obres devers

Es Rafalet

els lectors escriuen

Amic Miquel:

Els teus amics, i m'atreviria a dir que tot el poble, no ens podem explicar, ni creure encara, la teva desaparició. Des d'aquestes planes d'Es Saig, que a tu t'agradava llegir cada mes, voldria rendir-te un petit homenatge a tu i a tots els qui, com tu, tenen uns problemes de tipus psíquic i que casi mai són compresos pels altres.

Has passat entre nosaltres com un home treballador, feiner a carta cabal; i aquest era el comentari que se sentia quan es parlava de tu: era un home molt treballador. L'apreci que tot el poble sentia per tu va quedar patent el dia del teu funeral, que fou una manifestació de dol de tot el poble.

En quant a la malaltia que et dugué a la fatal decisió, només hi veig dues motivacions. Una, i principal, que el règim alimentari a què estaves sotsmès te va llevar tota la teva vitalitat i alegria. L'altra, més difícil d'explicar, per mi és el problema d'una persona que ha viscut sempre dins una economia casi d'autoconsum i que, de cop i resposta, es troba immers dins una societat consumista que l'obliga a un ritme de vida al qual no estava acostumat. Tots sabem que no tenies problemes econòmics, al manco en el grau que tu creies. Però aquesta obsessió teva de no guanyar un sou cada mes, de no guanyar prou per poder viure, unit a una depressió forta en un home ple de vitalitat com tu, fou la malaltia que acabà amb la teva vida.

Te volem recordar com la persona que eres fa uns anys, amb el teu fort impuls treballador, amb la teva cara vermella i alegre, aquelles capades de quan te fèiem qualche broma, i aquella rialla que casi no deixava veure els teus ulls.

Adéu, Miquel.

Joan Mulet

MOVIMENT DEMOGRAFIC

DEFUNCIONS

Josep Oliver Garcias.
Va morir dia 9 de novembre i tenia 86 anys.

Catalina Seguí Seguí,
morta dia 14 de novembre als 73 anys.

Miquel Blascos Palomina.
Va morir dia 21 de novembre. Havia complit 57 anys.

NAIXEMENTS

Antoni Ramis Mulet. Va néixer dia 9 de novembre i és fill de Bartomeu i Antònia

NA XERRADETA... (acabament)

Abans d'entregar-me per fer es servei ilitar ja treballava a ca nostra, mon are ja havia deixat sa fusteria.

-Seguireu fent lo mateix que es vostro are?

-Més o manco. Lo que jo ja feia feina és fina. Vaig començar a fer portam, obles.

(Ens mostra unes cadires i uns balan- ins fets per ell, que enrevolten la oganya on estam fent la xerrada).

Vaig fer -continua- ses plantilles es bancs de l'església; i les vaig repar- ir entre tots es fusters d'Algaida; després cada un en vàrem fer un parell.

-Sa fusteria ha estat sempre aquí ateix?

-No, deu fer uns 30 anys vàrem comprar

Cas Coix, davant es forn de Can Floquet. I passàrem allà.

Hi havia una asserradora, lo que ens va facilitar molt sa feina.

-I sa fusta, d'on la dúieu?

-D'un magatzem de Consell. D'aquest magatzem la duïen a s'estació de Santa Maria i d'allà a Algaida en tren. Noltros anàvem a s'estació a cercar-la amb un carretó.

Empleàvem sobretot pi i vet. I també tota casta de fusta que hi havia per Al- gaida: ullastre, albarcoquer, cirerer, ametller, faig.

L'amo En Toni encara té dins la memò- ria moltes coses per contar-nos, però per raons d'espai hem d'acabar la xerrade- ta. Ho feim desitjant-li que per molts d'anys pugui continuar culetjant dins la fusteria.

BIEL SASTRE

ES SAIG

Bolletí de l'Obra Cultural d'Algaida

Revista mensual. D.L. PM. 495-1980

Dirigeix..... Delfí Mulet

Administra.... Llorenç Oliver

Mecanografia.. Mireia Mulet

Fotografia.... Joan Balaguer

Dibuixa..... Jaume Falconer

Col.laboren... Andreu Oliver

Pere Mulet

Alexandre Pizà

Joan Trobat

Joan Mulet

Francesc Antich

Catalina Martorell

Xesc Oliver

Antoni Garau

Jerònia Oliver

Miquel Serra

Antoni Munar

Víctor Mulet

Domicili: Rei, 1. ALGAIDA

Tl. 665042/272576

Imprimeix: Apóstol y Civilizador.

PETRA

ES SAIG només es responsabilitza
l'editorial.

Que fa el Consell Insular en Agricultura

El Consell Insular de Mallorca té un programa d'adquisició de finques destinades a la protecció de la natura, a l'ús públic i a l'experimentació agrícola.

Ha elaborat un pla de rejuveniment de les plantacions de garrovers. Impulsa les fires agrícoles i ramaderes com a vehicle de potenciació del nostre camp. Per tal de millorar la cabanya du a terme una campanya de vacunació contra la brucel·losi i la tuberculosi i una altra de millora genètica.

Altres actuacions destacades són:

—Campanya d'adequació de molins de vent per a extracció d'aigua.

—Foment de la construcció de sitges per emmagatzemar pinsos.

—Instal·lació d'hivernacles a les escoles.

—Distribució de carpes per repoblar safareigs.

*Consell Insular
de Mallorca*

cl. Palau Reial, 1

una xerradeta amb...

L'Amo En Toni Garina

Continuant amb la sèrie d'entrevistes que feim a les empreses familiars més antigues d'Algaida, aquesta vegada li ha tocat a l'amo En Toni Garina, mestre fuster.

-De quin any data sa vostra fusteria?

-Més o manco de l'any 1.883 o 84. Quan vaig néixer, mon pare ja hi treballava. Sa fusteria estava aquí on està ara, an es carrer de La Roca i ja hi feia feina, ell tot sol.

-Quina classe de treball es feia?

-Feines comunes. Feia carros, arades, barreres de portell, de soll, mànecs de gavilans. També arreglava ses eines que s'espenyaven. Restrenyia ses rodes des carros.

-En què consistia això de restrènyer ses rodes?

-Era un treball que es feia cada 4 o 5 anys. Es carros s'empleaven molt i poc a poc ses rodes s'anaven enveint, cada vegada païen més i s'anaven afluixant.

Mon pare, es ferrer Mestre Colau i es ferrer Palomina restrenyien ses rodes aquí, an es carreró. Empleaven dos cercles de ferro, on hi col.locaven sa llàntia de sa roda; després ho omplien d'estelles i li pegaven foc. Quan sa llàntia estava calenta, la treien de dins es foc i l'ajustaven a sa roda de fusta. Després la regaven i així quan es refredava quedava restreta.

També anava a possessions de montanya, a Xorrigo, a Marina, a Son Lluç, a arreglar es carros o ses barreres. Inclús feia jous, que són aquestes colleres de fusta que duïen ses bèsties aquell temps.

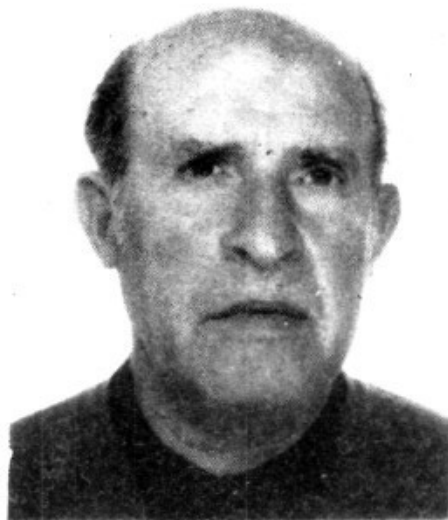
-Duia molta de feina es fer carros?

-No me'n record molt. Però més d'una setmana segura. En feia de llargs i de curts. Solien emprar ullastre verd i si es bastons eren drets, els encalentien per poder-los donar sa forma voltada. Es braços els anava a tallar a sa serradora, an Es Porrassar. I tot lo altre es tallava a la mala. No era com ara.

-Hi havia moltes d'eines?

-Només hi havia lo imprescindible: una massa i un martell. També empleaven estenalles; un jac, que serveix per allisar barres llargues, un xorrac, un xaflant per fer dibuixos a sa fusta. També hi havia una eina per pulir que es diu un "guillermo".

Moltes d'aquestes coses les feia mon pare mateix.

-I vós, vàreu anar a escola o ja de petit treballàveu a sa fusteria?

No, vaig anar a s'escola de ca Don Miquel, son pare des Balaguers. Em va arribar a dir que ell ja no sabia què ensenyar-me. Quan tenia 14 o 15 anys vaig començar a fer baldufes amb un torn que teníem a sa fusteria. Després les venia an els al.lots a dos reals o quatre peses, segons es tamany.

Però poc temps després ja em vaig posar a fer feina.

-Ho vàreu aprendre tot des vostro pare?

-Sa feina comuna, sí. Sa feina fina (portes, vidrieres, mobles) la vaig anar a aprendre a Can Salem, davant Can Colau, i a Can Llaneres, an es carrer des Sitjar.

(Segueix a la plana anterior)